

Soukromoprávní nástroje ochrany životního prostředí

Abstrakt

Soukromé právo se věnuje především úpravě vztahů mezi jednotlivci a ochraně jejich individuálních práv, ať již osobnostního nebo majetkového charakteru. Cílem této disertační práce je proto zjistit, zda a jakými způsoby mohou být takto koncipované nástroje soukromého práva využity k ochraně životního prostředí. Za tímto účelem byla provedena analýza příslušných soukromoprávních institutů, přičemž k bližšímu zkoumání byly vybrány ochrana osobnosti, sousedské právo a prevence a náhrada škod, které jsou nejdůležitějšími prostředky ochrany práv jednotlivce, ať již v rovině jeho osoby, tak jeho majetku.

Ochrana osobnosti má v soukromém právu chránit především život, zdraví a soukromí člověka, je však využitelná k nepřímé ochraně životního prostředí před vlivy, které tyto hodnoty stejně jako životní prostředí ohrožují, což ostatně dokládá i rozsáhlá rozhodovací praxe Evropského soudu pro lidská práva. Právo žít v příznivém životním prostředí je v českém občanském právu novým institutem, který by mohl mít pro účely environmentální ochrany nemalý potenciál, avšak zatím mu chybí podrobnější úprava a k dispozici není ani judikatura.

Sousedské právo slouží k ochraně vlastnictví nemovitostí, jejichž vlastníkům je poskytována ochrana především proti rušivým důsledkům aktivit provozovaných jejich sousedy. Ty jsou označovány jako imise a mohou jimi být například hluk či znečištění šířící se ovzduším, přičemž se jim lze bránit pomocí negatorní žaloby. K této problematice existuje bohatá judikatura, s jejímž využitím byla analyzována především problematika imisí představovaných hlukem působeným provozem na pozemních komunikacích.

Český občanský zákoník dále upravuje povinnosti související s předcházením vzniku škody, a to včetně povinnosti činit v určitých případech opatření k jejímu zabránění, která mohou být nařízena i soudem. S ohledem na význam prevence v ochraně životního prostředí se jedná o užitečné nástroje, jak zabránit především poškození vlastnitelných složek životního prostředí. Význam samotných prostředků dosažení náhrady vzniklé škody pak dokládá zejména množství úspěšných sporů týkajících se škod na lesních porostech způsobených průmyslovými exhalacemi.

Analyzované nástroje českého soukromého práva byly též srovnávány s právní úpravou v zemích sousedících s Českou republikou, konkrétně se Slovenskem, Rakouskem, Německem a Polskem. Jejich právní úpravy vykazují s tou českou značnou podobnost, neboť používají obdobné nástroje. Především rakouské sousedské právo je tomu českému v současné době významným vzorem. Součástí práce jsou též návrhy *de lege ferenda*, které vycházejí ze zjištěných nedostatků právní úpravy, či se zakládají na zahraniční inspiraci.

Závěrem práce je, že soukromoprávní nástroje jsou k ochraně životního prostředí využitelné, takto poskytovaná ochrana je pouze nepřímá a není komplexní. Z tohoto důvodu tyto nástroje nemohou veřejné právo životního prostředí nahradit, mohou mu ale být cenným doplňkem.

Klíčová slova: soukromé právo, ochrana životního prostředí, vlastnictví, ochrana osobnosti, sousedské právo, prevence škod, náhrada škody